

Současnému čtenáři vychází Frede vstříci i tím, že poukazuje na vztah Platónových myšlenek k dnešním vědeckým a filosofickým názorům. Dnes např. máme jinou představu než Platón o tom, jak dospíváme k abstraktním pojmům, jako je stejnost, o nichž Platón tvrdil, že je můžeme poznat jen před narozením (str. 55). Autorka se zamýšlí také nad tím, jestli je dnes ještě aktuální účelový výklad světa, který si Platónův Sókratés žádá. Alespoň nějaké stopy takového výkladu nachází Frede ve fyziologii a v určitých souvislostech i v ekologii (118–19).

Kniha dosvědčuje vysokou erudici autorky. Hloubka její analýzy textu ukáže snad každému – i zkušenějšímu – čtenáři Platóna nové pohledy na tento dialog. Seznam literatury, na niž odkazuje, zase zaručuje, že její názory a přístupy vycházejí ze současného stavu platónského bádání.

Ani po stránce formální a metodologické nelze knize příliš vytknout. Je přehledně členěna, zřetelně jsou odlišeny pasáže, v nichž pouze reprodukuje text dialogu, od autorčiných vlastních interpretací a výkladů či námitek a kritik. Její postup je přitom „objektivní“ v tom smyslu, že není jejím záměrem ani Platóna vyvrátit nebo jeho argumenty odsoudit jako historicky podmíněné, ani jej nekriticky obhájit i za cenu násilné interpretace textu. Naopak se snaží o pochopení Platónova textu, nestranné ocenění sil i slabín jeho argumentů a nalezení cíle, který měl před očima on sám při psaní dialogu.

I z hlediska jazykového si kniha zaslouží pochvalu, její jazyk je jednoduchý a výklad je podáván srozumitelně, argumenty jsou vyjádřeny výstižně a stručně. Tak to u díla, které chce být úvodem do četby samotného dialogu, má být.

Josef Petrželka

Richard Mulgan : *Aristotelova politická teorie* (Úvod do studia politických teorií). Praha, Oikúmené 1998, 199 stran.

Richard Mulgan je původem z Nového Zélandu a v současné době působí jako profesor politologie v australské Camberě. Jeho politologické zaměření je patrné i na způsobu, jakým zpracoval svou knihu věnovanou Aristotelově politické teorii. V podstatě jde o rozsáhlý komentář k Aristotelově Politice. Mulgan přitom vychází z ne zcela obecně přijaté představy, o jednotě Aristotelovy Politiky. Jeho dílo se od klasických komentářů k Aristotelovi liší i tím, že se Mulgan snaží Aristotelovy názory vztáhnout na současnost a konfrontovat je s některými názory současnými a s některými problémy, které musí lidstvo v oblasti politiky řešit dnes.

Svou knihu rozdělil Mulgan do sedmi částí: I. Lidské dobro a politická věda, II. Polis, III. Domácnost, IV. Jednotlivá zřízení, V. Vláda nejlepších, VI. Reálné výběry a VII. Politická nestabilita.

Mulgan vychází ze skutečnosti, že u Aristotela se prolíná učení o politice a učení o dobru. Proto alespoň v první kapitole musí brát v úvahu nejenom Politiku, ale i Etiku Nikomachovu. Rozebírá Aristotelovo pojetí dobra a vztahuje je k Aristotelovu názoru na úlohu politiky. Už zde se objevuje i téma, které prolíná celou knihou, totiž téma vztahu politické vědy k ostatním vědám. Mulgan je tu zřejmě ovlivněn i současnými spory o status jednotlivých věd a poukazuje na to, že politologie sice nemůže mít stejný logický status jako výpovědi teoretických věd, že však jako praktická věda může i tak podat hodnotné poznání.

V následující kapitole analyzuje Mulgan pojem „polis“. Polis Aristoteles chápal jako společenství usilující o nějaké dobro. Toto společné úsilí předpokládá, že se v něm uplatňuje přátelství a spravedlnost, touha pracovat na nějakém společném díle a mravní principy, jimiž by se mělo

řídít chování lidí ve společnosti. Mulgan zdůrazňuje Aristotelovo přesvědčení, že polis je přirozeným útvarem a zároveň je kritizuje: Aristoteles do „přirozenosti“ polis zahrnoval některé prvky, které byly dány pouze v řecké kultuře. Analyzuje dále vztah částí a celku u Aristotela a dostává se k první klasifikaci druhů vlády (despotická, královská, politická).

Třetí kapitola se zabývá domácností, která je podle Aristotela (a na rozdíl od Platóna) velmi důležitou součástí polis. V této souvislosti se poměrně rozsáhle zabývá Aristotelovým zdůvodněním otroctví a zdůrazňuje logické rozpory, které v sobě obsahuje. Konstatuje, že tyto rozpory byly méně zřetelné v Aristotelově době, kdy instituce otroctví byla přijímána jako něco přirozeného. Rozebírá dále postavení žen a dětí v domácnosti a konečně Aristotelovy názory na bohatství. Poukazuje i na důsledky, které tyto jeho názory měly v pozdějších dobách.

Kapitola o zřízeních vychází z třetí kapitoly Aristotelovy politiky. Mulgan rozebírá sám pojem zřízení (dokazuje, že je širší než pojem ústava). Dále podává rozbor šesti Aristotelových druhů zřízení, tj. království, tyranie, aristokracie, oligarchie, demokracie a politeie. Konstatuje, že v těchto zřízeních se nutně musí lišit i definice občana, pokud za občana považujeme člověka, který má právo podílet se na vládě.

V páté kapitole se Mulgan zabývá vládou nejlepších, tj. absolutistickou vládou a aristokracií. Rozebírá otázku vztahu vládce a zákona. Protože absolutní vláda bez zákona by byla podle Aristotela možná jen tehdy, kdyby vládce byl nesrovnatelně lepší než ostatní lidé ve státě, je tato forma vlády podle Aristotela neuskutečnitelná a slouží jen jako teoretický vzor pro srovnávání. Aristoteles věnoval největší pozornost ideální aristokracii, ale ani zde není podle Mulgana jasné, zda je aristokracie ideálním zřízením.

V kapitole nazvané Reálné výběry se Mulgan zabývá Aristotelovým určováním relativních předností neideálních zřízení. Z nich do popředí vystupuje politeia, jako umírněné smíšené zřízení mezi demokracií a oligarchií. I politeia je zřízením, které se v reálných řeckých polis vyskytovalo jen zřídka a i ona nakonec sloužila jako jakési měřítko: Čím více se od ní demokracie a oligarchie odlišovaly, tím byly podle Aristotelova názoru horší. Kromě toho se Aristoteles domníval, že zřízení blízkého politei by se v reálném politickém životě přece jen dalo dosáhnout. Politeia byla tedy také jakýmsi cílem, k němuž se mělo zaměřovat politikovo úsilí.

Poslední kapitola se zabývá politickou nestabilitou a odpovídá V. a VI. knize Politiky, které bývají označovány za její „nejvědeckější“ a „nejempiričtější“ části. Aristoteles rozebírá řadu příčin změn politických zřízení. Jeho rozbor má přispět k udržení existujících zřízení. Mulgana udivuje, že Aristoteles se snaží dávat i rady směřující k udržení zvrhlých zřízení. Vysvětluje to zejména jeho důrazem na stabilitu. Navíc poukazuje na to, že rady, které Aristoteles vládcům zvrhlých řízení dává, směřují ke zmírnění jejich nedostatků a mohly by ve svém důsledku vést k tomu, že by se zvrhlá zřízení mohla změnit ve svůj dobrý protiklad. Tuto možnost však Aristoteles ve svém textu nepřipouští.

Mulganova kniha pravděpodobně neuspokojí filozofy, kteří očekávali hluboký rozbor Aristotelovy politické teorie vycházející z teoretické a společenské situace Aristotelovy doby. To všechno sice jeho kniha obsahuje spolu s odkazy na řadu studií o Aristotelovi a jeho názorech, ale její cíl je zřejmě jiný, jak ostatně prozrazuje její podtitul: Má být úvodem do studia politických teorií. Je tedy pouhým, i když velmi zasvěceným komentářem k Aristotelově Politice. Mulgan neskrývá obtíže, se kterými se dnešní čtenář setká při četbě Aristotelova textu, ostatně obtíže, které inspirovaly Aristotelovy komentátory k otázce po jednotě Politiky. (Jak jsme viděli, Mulgan na tuto otázku odpovídá kladně.) Mulgan komentuje Aristotelovo dílo z hlediska současného politologa a hledá v něm paralely k dnešním politickým pojmům a problémům. Odtud někdy čtenářův do-

jem, že Mulgan Politiku příliš aktualizuje a že kritizuje Aristotelovy názory z příliš moderních hledisek. Na druhé straně je nutno přiznat, že tento postup činí z Aristotelova díla součást dnešní politické kultury, a ne pouze povinnou četbu pro historiky filozofie.

Ivana Holzbachová

Mezi řádky – Entre les lignes: Jiřímu Pecharovi k 70. narozeninám. Filosofie, Praha 1999, 430 stran. (K vydání připravili Herbert Hanreich, Marcela Sedláčková, Petra Stehlíková.)

Jiří Pechar je bezesporu výraznou osobností mezi našimi filozofy, překladateli i teoretiky literatury a překladu. Jeho zájmy doložené jeho původní i překladatelskou tvorbou jsou velmi široké. Je zasvěceným tlumočnickem beletrie, literární vědy i mnoha filozofických děl, jeho knihy i stati zahrnují prostor od zájmu o francouzský román po literaturu obecně a filozofii dvacátého století. Překládá především z francouzštiny (mj. Balzaka, Zolu, Prousta, Lévi-Strausse, Bretona, Lyotarda), ze španělštiny a z němčiny (mj. Freuda a Wittgensteina). Ačkoli byl literárně činný i v předlistopadové době, především jako překladatel, jeho talent se v plně šíři uplatňuje teprve v posledním desetiletí. Pechar se dokázal pohybovat na pomezí mezi oficiální a disidentskou společností, a nikdy tak neztratil spojení se západní kulturou v celém jejím rozsahu.

Není proto divu, že na sborníku k jeho sedmdesátinám se podílejí vedle našich překladatelů a filozofů (např. L. Hejdánek, M. Sobotka, J. Zumr aj.) také renomovaní filozofové francouzští např. R. Barbaras, M. de Gandillac nebo A. Soulezová.

Rozsáhlý sborník zahrnuje kromě předmluvy, životopisné poznámky a Pecharovy bibliografie tři velké oddíly, které odpovídají hlavním oblastem Pecharova zájmu: filozofii, psychoanalýze a literatuře.

První z nich je nejrozsáhlejší. Obsahuje, jak už to u podobných příležitostných spisů bývá, kolekci rozmanitých témat a žánrů. Dějinami filozofie, od té nejstarší po téměř současnou, se zabývá nejvíce přispěvatelů: Miguel Abensour (o H. Arendtové), Frédéric de Buzon (Descartesova Dioptrika), Maurice de Gandillac (Aristoteles v Chartres) a Milan Sobotka (německý idealismus). Ontologický problém analyzuje Renaud Barbaras, který si klade otázku smyslu bytí toho, co je. Herbert Hanreich ve stati nazvané Rekursionen se ptá po způsobech konstrukce teorií. Ladislav Hejdánek rozebírá svět v němž žijeme, a nachází v něm pět vrstev: svět neživé přírody, svět biosféry svět sociálních vztahů, svět řeči a konečně svět pravdy. Stať původně uvedená v samizdatovém sborníku Svazky pro dialog vrcholí morálním apelem. Krátký příspěvek Philippa Merliera je v podstatě poctou Janu Patočkovi. Jacques Message se zabývá problematikou adaptace, svobody a strachu z nepředvídatelného v souvislosti s pocity současných lidí a zvláště intelektuálů. Oddíl uzavírají dvě vzpomínkové stati. Antonia Soulezová se světuje se svými setkáními s jubilantem, kterého charakterizuje jako jiskřivou osobnost a v této souvislosti také oceňuje působení Nadace Jana Husa v před- i polistopadových vztazích mezi francouzskými a českými filozofy. Konečně Jan Šebestík zajímavě vzpomíná na Canguilhemův seminář na Sorbonně a na své začátky ve Francii.

Oddíl věnovaný psychoanalýze obsahuje pouze tři příspěvky. Jacques Hassoun se zamýšlí nad statutem objektu vášně. Martin Petráš přináší několik poznámek k Freudově případu muž s vlky, který označuje za nejslavnější a nejkontroverznější Freudův případ infantilní neurozy. V poslední stati Jacqueline Rousseau-Dujardinová zkoumá z psychoanalytického hlediska otázku času v Proustově díle *Le Temps retrouvé*.